

Pelastakaa Lapset

KOKEMUKSIA KÖYHYYDESTÄ

KÖYHYYS KOKEMUSPERHEIDEN LASTEN JA VANHEMPIEN KERTOMANA

Euroopan unionin osarahoittama

Pelastakaa Lapset

Kirjoittajat: Riikka Pekkarinen, Johanna Vinberg, Janica Laimio

Taitto: Muotoilutoimisto Polku

Kuvat: Anna Autio/ Pelastakaa Lapset

Pelastakaa Lapset ry. 2026

Tämä selvitys on julkaistu osana Vanttu-hanketta (Lapsilähtöinen vanhemmuuden tuki eriarvoisimmassa asemassa oleville lapsiperheille perhekeskustoiminnassa). Hanke on Euroopan unionin osarahoittama.

pelastakaalapset.fi/vanttu

Euroopan unionin osarahoittama

Sisällys

Johdanto 4

Perheiden köyhyyskokemukset ja niiden vaikutus arkeen 7

Lasten köyhyyskokemukset 7

Miten lasten kokema köyhyys näyttäytyy vanhemmille? 9

Köyhyys arjessa, sekä lasten ja vanhempien välisissä suhteissa 9

Vanhempien näkemykset köyhyyden vaikutuksista lapsuuteen ja lasten tulevaisuuteen 10

Vanhemmuus köyhässä perheessä 12

Perheiden selviytymiskeinot köyhyydessä 15

Lasten selviytymiskeinot 15

Vanhempien selviytymiskeinot taloudellisessa ahdingossa 16

Perheiden tuen tarpeet ja ratkaisuehdotukset 18

Lasten tuen tarpeet ja ratkaisuehdotukset 18

Vanhempien toiveet lasten köyhyystietoiseen kohtaamiseen 19

Vanhempien tuen tarpeet ja ratkaisuehdotukset 20

Vanhempien näkemykset lapsiperheköyhyyteen yhteiskunnallisella tasolla 24

Lopuksi 27

Liite 1. Kokemusperheiden toimintasuositukset päätöksentekoon 28

Liite 2. Selvityksen lapsiystävällinen tiivistys 30

Lähteet 31

Kuvituskuva: Anna Autio / Pelastakaa Lapset

Johdanto

Tämän selvityksen tavoitteena on kuvata lapsiperheiden näkemyksiä ja kokemuksia köyhyydestä ja tuen tarpeista.

Suomessa lapsiperheköyhyys on kasvanut ja syventynyt nopeasti. Vuonna 2024 pienituloisissa perheissä asui yli 137 000 lasta, kun vuonna 2023 heitä oli noin 123 000. Myös kansainvälisten vertailujen mukaan lasten hyvinvointi Suomessa on heikentynyt. Sosiaaliturvan leikkaukset, työttömyys ja palvelujen supistuminen kasautuvat samoille perheille uhaten syöstä haavoittuvimmat lapset pitkäaikaiseen huono-osaisuuteen.

Köyhyyden negatiiviset vaikutukset heijastuvat tutkimusten mukaan monin eri tavoin lasten ja perheiden hyvinvointiin. Esimerkiksi päiväkodeissa ja kouluissa nähdään yhä useammin, miten taloudellinen ahdinko vaikuttaa lasten oppimiseen, mielenterveyteen ja osallistumisen mahdollisuuksiin. Lapsuudessa koettu köyhyys ei ole vain ohimenevä vaihe, vaan se lisää riskiä syrjäytymiseen, kaventaa koulutuspolkuja ja heikentää uskoa tulevaisuuteen. (Pelastakaa Lapset, 2026.)

Lapsille ja nuorille köyhyys ei merkitse vain niukkuutta rahasta, vaan se on kokonaisvaltainen kokemus, joka korostuu erityisesti vertaissuhteissa. Köyhyyttä kokevat lapset harrastavat vähemmän ja ovat harvemmin tyytyväisiä ystäviensä määrään kuin muut ikäisensä. Köyhyys rajoittaa vertaisverkostoihin liittymistä

sekä lisää koulukiusaamisen riskiä laajenevan kulutuksen piireissä. Lisäksi lasten ja nuorten arjessa on puutteita välttämättömyyksissä, kuten ruuassa, lääkkeissä ja hygieniatarvikkeissa. (Isola, ym. 2026., Pelastakaa Lapset, 2025a.) Niin lasten kuin vanhempienkin kokemusten pohjalta nähdään, että avun ja tuen tulee olla kokonaisvaltaista, pelkkä taloudellinen apu ei riitä, kun perheissä on monenlaisia haasteita (Sarkia, 2024).

Perheitä kohtaavien ammattilaisten tulee tiedostaa ja tunnistaa lapsiperheköyhyyden vaikutukset lasten ja vanhempien hyvinvointiin, jotta he voivat tukea perheitä kokonaisvaltaisesti. Vähävaraiset lapsiperheet eivät ole homogeeninen ryhmä, mikä vaatii perheiden yksilöllisten tarpeiden tunnistamista (Sarkia, 2024).

Tähän tarpeeseen vastatakseen huoltajien ja lasten kokemuksia kartoitettiin keväällä 2026 osana Vanttu-hankkeen kokemusperhetoimintaa. **Perheiden kanssa käsiteltiin taloudellisen tilanteen vaikutuksia arkeen, siihen liittyviä tunteita ja selviytymiskeinoja sekä perheiden tuen tarpeita ja ratkaisuehdotuksia.** Kokemusperhetoimintaa järjestettiin Uudellamaalla ja Pohjois-Karjalassa. Aineistoa kerättiin selvitystä varten yhteensä kahdeksalta (8) perheeltä. Kokemusperheryhmiin kutsuttiin osallistujia järjestön varhaisen tuen toimintojen sekä Eväitä elämälle-ohjelmasta taloudellista tukea saaneiden perheiden joukosta. Nämä perheet valikoitiin kohderyhmäksi, koska järjestön selvityksen mukaan valtaosalla varhaisen tuen asiakaskunnasta on taloushaasteita (Pelastakaa Lapset, 2025b). Rekrytoinnin tavoitteena oli saada mukaan erilaisia perheitä ja 4–12 –vuotiaita lapsia. Osallistumiskriteerinä oli perheiden oma kokemus taloudellisesta niukkuudesta tai köyhyydestä.

Hankkeen kokemusperhetoiminnan tavoitteena on tuoda esiin erityisesti pienempien (4–12- vuotiaiden) lasten kokemustietoa. Kokemusperhetoimintaan osallistuneiden perheiden lapset olivat iältään 0–16-vuotiaita, ja selvitystä varten aineistoa kerättiin erityisesti 5–16-vuotiailta.

Toimintaan osallistuneet perheet olivat monimuotoisia (yhden ja kahden vanhemman perheitä, suurperheitä ja maahanmuuttajaperheitä), mutta osallistujissa korostui yhden vanhemman perheet ja äidit (kaikki osallistuneet vanhemmat olivat naisoletettuja). Tämä vastaa aiempaa tietoa siitä, että lapsiperheköyhyys koskettaa usein juuri yksinhuoltajaperheitä ja naisia (Isola, ym. 2026., THL, 2023). Vanhempiin ikäryhmiin, korkeakoulutettuihin ja miehiin verrattuna nuoret, matalasti koulutetut ja naiset kokevat useammin toimeentulovaikeuksia (THL, 2023). Yksinhuoltajakotitalouksien lapset ovat huomattavasti suuremmassa riskissä kokea köyhyyttä kuin lapset kahden vanhemman kotitalouksissa. Myös maahan muuttaneiden perheiden riski köyhyydelle on suurempi kuin kantasuomalaisilla perheillä. (Isola, ym. 2026.)

Selvitystä varten aineistoa kerättiin osana ryhmätoiminnan keskusteluja, tehtävien avulla, haastattelemalla ja havainnoimalla. Lasten kanssa aineistoa kerättiin erityisesti toiminnallisten ja lapsilähtöisten työskentelytapojen avulla. Aineisto ja sitaatit ovat suurimmalta osin ryhmänohjaajien kirjauksia vanhempien sekä lasten kertomista ja kuvaamista asioista kokemusperhetoiminnassa.

Selvityksen tarkoituksena on tuoda esiin perheiden ja erityisesti lasten kokemuksia sekä näkemyksiä taloudellisten haasteiden vaikutuksista perheiden elämään. Kokemusperhetoiminnassa keskusteltiin myös perheiden tuen tarpeista ja ratkaisuehdotuksista lapsiperheköyhyyteen. Selvityksessä näitä tarpeita ja ratkaisuehdotuksia kuvataan köyhyystietoisuuden lisäksi myös vanhemmuuden tuen näkökulmasta, sillä perheet tarvitsevat arkeensa kokonaisvaltaista tukea.

Hankkeen suunnitteluvaiheessa tehdyn kartoituksen mukaan lapsiperheiden köyhyys nähdään usein vain taloudellisina vaikeuksina, joihin tarjotaan taloudellista tukea. Suomalaisessa palvelujärjestelmässä ei tunnisteta ja hyödynnetä köyhyystietoista sosiaalityötä, jossa on keskeistä työntekijän ja asiakkaan välinen yhteistyö ja köyhyyttä kokevien oma toimijuus. Vanhemmuutta voitaisiin tukea lapsi- ja perhepalveluissa köyhyystietoisella työotteella, mutta esimerkiksi perhekeskustoiminnassa ei tunnisteta riittävästi köyhyydessä eläviä perheitä eikä heidän erityisiä tuen tarpeitaan.

Selvityksen myötä halutaan tunnistaa erityisesti lapsia koskevat tarpeet, jotka usein jäävät vanhempien kokemusten varjoon. Lisäksi selvityksessä kuuluviin pääsee juuri sellaisten perheiden äänet ja tarpeet, joita myös tutkimusten mukaan lapsiperheköyhyys koskettaa eniten (kuten esimerkiksi yksinhuoltajat, naiset, maahan muuttaneet).

Kokemustietoon pohjautuva selvitys on suunnattu erityisesti lapsia ja perheitä kohtaaville ammattilaisille, esimerkiksi perhekeskustoiminnassa, mutta soveltuu myös laajempaan käyttöön kaikille aiheesta kiinnostuneille. Lisäksi selvityksen liitteenä ovat kokemusperheiden terveiset päättäjille (Liite 1).

Selvityksen tavoitteena on välittää perheiden kokemustietoa ammattilaisille elämästä taloudellisessa niukkuudessa sekä heidän esille tuomiaan tuen tarpeita. Tämä selvitys onkin koottu työn tueksi ammattilaisille, jotta heillä olisi tietoa perheiden kohtaamiseen sekä keinoja ja osaamista perheiden tukemiseen tilanteessa, jossa köyhyys koskettaa koko ajan kasvavaa määrä perheitä.

Selvityksen tarkoituksena on tuoda esiin perheiden ja erityisesti lasten kokemuksia sekä näkemyksiä taloudellisten haasteiden vaikutuksista perheiden elämään.

Kuvituskuva: Anna Autio / Pelastakaa Lapset

Perheiden köyhyyskokemukset ja niiden vaikutus arkeen

Lasten köyhyyskokemukset

Kokemusperhetoiminnassa köyhyyden teemaa käsiteltiin lasten kanssa erilaisten kuvitteellisten esimerkkien ja tilanteiden kautta, sekä toiminnallisin keinoin ja leikin avulla.

Kokemusperhetoiminnan kokoontumisiin lapsille oli rakennettu “Pupula-leikki”, jossa lapset pääsivät kertomaan, miltä tuntuu, kun ei ole riittävästi rahaa. Kokemusten kertomisen avuksi oli luotu tarina, jossa pupulapsi näkee huvipuisto-mainoksen, mutta ei pääse sinne, koska pupuperheellä ei ole rahaa. Kysyimme lapsilta, miltä pupusta voisi tuntua, mikä häntä harmittaa ja mikä häntä auttaisi tilanteessa. Isompien lasten kanssa aihetta käsiteltiin muiden tehtävien tai keskustelujen kautta. “Pupula” koettiin toimivaksi tavaksi kerätä aineistoa, koska lapsille on luontaista ilmaista itseään ja jäsentää kokemuksiaan leikin kautta.

Köyhyyteen liittyvinä tunteina ja kokemuksina lapset nimesivät harmituksen, pahan mielen, surun ja pelon. Köyhyyskokemuksiin liitettiin myös vihan ja ärsytyksen tunteita.

Joidenkin **lasten pohdinnoissa ja sanoituksissa tuli esille tottumus tai oletus, ettei aina saa toivomaansa.** Lapset tiedostivat, mihin asioihin perheellä ei ole varaa. Lapset saattoivat tuoda esiin ajatuksen siitä, että jotakin ei tarvitsekaan tai haluakaan, mikä vaikutti olevan keino suojata itseään pettymykseltä.

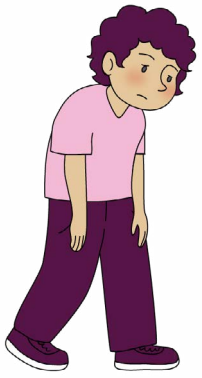
Lasten kuvauksissa huoliksi ja harmituksiksi nousi pelko ulkopuolelle jäämisestä kaverisuhteissa ja kiusatuksi tulemisesta rahattomuuden vuoksi. Huolta aiheuttivat ylipäätänsä pettymyksen tunteet siitä, ettei saa sitä mitä toivoo tai tarvitsee.

Lasten köyhyyskokemusten kuvaukset kokemusperhetoiminnassa vahvistivat ja täydensivät aiempaa tietoa siitä, että lapsille kokemus köyhyydestä on kokonaisvaltainen ja se korostuu erityisesti sosiaalisissa suhteissa vertaisten kanssa (Isola, ym. 2026).

> *Surua, kun olisi halunnut, mutta ei pääse. Ihmetystä, koska ymmärtää, ettei pääse. Vähän vihaa – harmittaa. Pelkoa, ettei pääse sinne."*
>
> *"Surullinen, alkaa hermostumaan, vihainen, hermostunut ja paha mieli."*

> *Tietää jo enemmänkin, ettei rahaa voi saada, onkin ihan yllättynyt, jos saa pyytämän rahan."*
>
> *"Oikeasti minä en tahdo mennä huvipuistoon, jos se maksaa paljon rahaa."*
>
> *"Voi ostaa samantyyppisen jostain muualta, jos ei voi ostaa sitä, mitä tarvii. Kaikkea ei aina voi saada."*
> *[Jos ei saa uusia vaatteita]*

> *Jos kertoo jollekin, joka ei niin luotettava, voi levitellä asiaa ja voi tulla kiusatuksi."*
>
> *"Kaverin kanssa kiemurrellaan, että ei tarvitse kertoa. Harvoin näin kuitenkaan, kun tykkään olla itsekseni."*

Miten lasten kokema köyhyys näyttäytyy vanhemmille?

Myös vanhemmat kuvasivat arjestaan tilanteita, joissa lasten kokemukset köyhyydestä tulivat heille näkyviksi.

Vanhempien kertoman mukaan lapset pohtivat erilaisia ratkaisuja perheen taloudelliseen tilanteeseen, kuten **rahan lainaamista** sukulaisilta tai tutuilta sekä **lapsen mahdollisuutta mennä itse töihin**. Esimerkiksi pieni lapsi oli kertonut vanhemmalleen, kuinka isona hankkii monta työtä ja ottaa oman vanhempansa luokseen asumaan, jotta he voivat saada mahdollisimman paljon kaikkea. Lapset saattoivat myös pohtia, miksi oma vanhempi ei käy töissä ja onko vanhemmilla riittävästi kaikkea.

> *Lapsi valittaa, etten osta mitään ittelleni. Saatetaan mennä, vaikka hampurilaiselle ja sanon, että en mä tartte mitään, niin lapsi säästää omastaan sitten mulle vähän."*

Vanhempien puheissa nousi esiin huoli siitä, että **lapset välttelevät omien tarpeidensa ilmaisemista.** Vanhemmat kuvasivat muun muassa tilanteita, joissa lapset eivät "enää pyydä mitään" tai pohtivat, miksi vanhempi ei hanki itselleen mitään. Vanhempien mukaan lapset joissakin tilanteissa "säästävät vanhempaansa" jättämällä kertomatta omista tarpeistaan tai toiveistaan. Tämän katsottiin liittyvän taloudelliseen niukkuuteen: lapset eivät halunneet kuormittaa vanhempiaan, koska tiedostivat, ettei tarpeiden ja toiveiden toteuttamiseen välttämättä ollut varaa.

> *Mun lapsi ei koskaan pyydä multa mitään."*
>
> *"Mietin, että onko se menettänyt jo tulevaisuudenuskon ja unelmat. Ja yrittääkö säästää mua, kun ei pyydä."*

Köyhyys arjessa, sekä lasten ja vanhempien välisissä suhteissa

Vanhemmat kuvasivat kokemuksiaan köyhyydestä perhe-elämässä myös sen kautta, miten he käsittelevät asiaa lasten kanssa. Joissakin perheissä keskusteltiin hyvin avoimesti taloudellisesta niukkuudesta, niihin liittyvistä tilanteista sekä rahan käytöstä. Joissakin perheissä keskustelemista pidettiin myös hyvin tärkeänä, eikä taloudellista tilannetta haluttu "piilotella" lapsilta. Vanhempien mukaan lapset olivat usein hyvin tarkkoja ja harkitsevia rahan käytössä, sillä lapset olivat oppineet tähän perheen taloudellisen tilanteen seurauksena.

Vanhemmat toivoivat lasten ymmärtävän, ettei ihmisarvo määrity taloudellisen tilanteen mukaan.

Usein perheen taloudellinen niukkuus näyttäytyi lapsille niin selkeästi, että lapset olivat hyvin tietoisia perheen vaikeasta rahatilanteesta. Vanhemmat toivoivat lasten ymmärtävän, ettei ihmisarvo määrity taloudellisen tilanteen mukaan. Vanhemmat olivat huolissaan vertailusta hyvätuloisten perheiden arkeen ja toivoivat lasten ymmärtävän, että monissa muissakin perheissä koetaan niukkuutta ja rahan käyttöä joudutaan pohtimaan tarkasti arjessa.

Toisaalta joissakin perheissä taloudellista niukkuutta ei käsitelty avoimesti. Osassa perheistä oltiin tyytyväisiä siihen, etteivät lapset olleet tietoisia perheen taloudellisesta tilanteesta sillä sen nähtiin suojelevan lapsia.

> *”Lapset ei tiedä, miten hankalaa ollut. Matkalla teinit sanoi, että ’Jos on rahapulaa, niin ei se meille oo näyttäytynyt’. Jotenkin oon siis onnistunut.”*

Vanhempien näkemykset köyhyyden vaikutuksista lapsuuteen ja lasten tulevaisuuteen

Osa perheistä kuvasi tehneensä tarkoituksella lastensa hyväksi ratkaisuja, joista seurasi taloudellisen tilanteen heikkeneminen ainakin hetkellisesti. Pienen lasten vanhemmille tyypillistä pohdintaa käytiin esimerkiksi siitä, milloin vanhemmat, erityisesti äidit, palaavat töihin vanhempain- tai hoitovapaalta. Näissä perheissä pidettiin erityisen arvokkaana sitä, että oma lapsi saa olla kotona tiettyyn ikään asti ja oli mahdollista olla läsnä ja seurata oman lapsensa ainutkertaista vauva- ja taaperoaikaa. Myös esimerkiksi imetyksen mahdollistaminen pidemmäksi aikaa nähtiin merkityksellisenä. Vanhemmat kokivat suurta ristipainetta yhteiskunnan tasolta töihin palaamisen ja lapsen hoitamisen välillä, mutta arvottivat silti lapsen hoitamista taloudellisen tilanteen parantamisen sijaan. Nämä perheet kuvasivat olevansa valmiita muun muassa muuttamaan pienempään tai vaatimattomampaan asuntoon, jotta lapsen hoitaminen kotona olisi mahdollista pidempään. Eräs perhe kuvasi myös tehneensä ratkaisun muuttaa lasten hyvinvoinnin vuoksi aiemmasta kotimaastaan turvallisemmaksi koettuun Suomeen, vaikka se tarkoitti vanhemmille tulotason heikentymistä ja turvaverkkojen menettämistä.

Lasten harrastukset nousivat vahvasti esiin vanhempien kuvauksissa. **Vanhemmat kokivat lasten harrastukset hyvin tärkeinä ja niitä haluttiin tarjota lapsille niin pitkään kuin taloudellinen tilanne antoi periksi.** Harrastusten jatkumisesta kannettiin paljon huolta ja niiden rahoittaminen oli jatkuva huolenaihe. Useat perheet toivat esille, että harrastaminen on mahdollista vain, esimerkiksi järjestöjen tarjoaman harrastustukien avulla tai isovanhempien avustamana. Jatkuvasti kallistuvat harrastuskustannukset saivat vanhemmat pohtimaan, kuinka kauan lasten oli mahdollista jatkaa harrastamista. Eräs vanhempi kertoi, että he ovat päätyneet tilanteeseen, jossa joutuvat valitsemaan harrastusmaksujen ja lapsen säännöllisten lääkitysten ostamisen välillä.

”Lapset tarvitsevat harrastuksia - ne antaa valmiuksia yhteiskuntaan, osallisuuden kokemuksen, oikean liikuntailosuhteen, vahvistaa mielenterveyttä ja taitoja/kykyjä.”

“Tuntuu, että lompakko on lapsen unelmien edessä. Harrastuksen kisamatkat on hankalia, kun ne maksaa niin paljon.“

Lapsiperheköyhyydessä elävien perheiden vanhemmat olivat usein huolissaan lastensa tulevaisuudesta ja esimerkiksi opintojen rahoittamisesta. Toisaalta vanhemmilla oli vahva toive ja näkemys siitä, että kouluttautumisen avulla omat lapset voivat edetä elämässään ja saavuttaa itselleen tulevaisuudessa taloudellisesti vakaa tilanne.

”Lapsi haluaisi lentäjäksi, mutta siihen ei ole varaa.”

“Koen, että lapsen opiskelu on ainut tie onneen.”

Vanhemmat toivoivat myös sitä, että lapset kiinnostuisivat esimerkiksi yhteiskunnallisista asioista ja näistä teemoista oli keskusteltu yhdessä lasten kanssa (esimerkiksi, mitä verovaroilla kustannetaan, kuinka voi vaikuttaa yhteiskunnallisesti). Vanhemmat kertoivat olevansa huolissaan lastensa syrjäytymisen ja osattomuuden riskeistä. **He toivoivat myös muiden ympärillä olevien aikuisten kannustavan ja rohkaisevan lapsia.**

”Toive: joku ulkopuolinen aikuinen voisi rohkaista, että lapsista voi tulla mitä vaan, vaikka lääkäreitä.”

Vanhemmuus köyhässä perheessä

Vanhempien kuvauksissa köyhyyden ja taloudellisen niukkuuden vaikutukset näyttäytyivät hyvin kokonaisvaltaisina. Niiden kuvattiin ohjaavan arjen valintoja ja toimintaa sekä aiheuttavan jatkuvaa henkistä kuormitusta. Vanhempien kokemuksissa taloudellinen niukkuus läpäisi käytännössä koko perheen arjen ja perhe-elämän.

Useat vanhemmat toivat esiin taloudellisen tilanteen aiheuttaman henkisen kuormituksen ja huolen. Koska taloudellista tilannetta joudutaan pohtimaan jokaisessa hetkessä ja valinnassa perheiden arjessa, vanhemmat kuvasivat kokevansa syyllisyyttä, häpeää ja noloutta. Näitä tunteita koettiin suhteissa lapsiin, mutta myös suhteessa yhteiskuntaan ja muihin ihmisiin.

”Henkisen kuormituksen – se on äärimmäinen stressitila, jota eletään joka päivä – loputon säästäminen ja asiat vaakakupeissa.”

“Se vaikuttaa AIVAN KAIKKEEN! Yöunet, jaksaminen, organisointi, osallisuus, haaveet, tulevaisuuden usko, ruokailut, työmatkat, laskut, apteekki, sukulaisiin yhteydenpito, ystävyyssuhteet, ahdistus, velkaantuminen, riippuvuusriskit... lista on LOPUTON!”

Vanhemmat kertoivat tekevänsä päivittäisiä valintoja, kuten, millaista ruokaa ostetaan ja valmistetaan tai kuinka ruoka perheessä jaetaan. Ruokaostokset hoidettiin, esimerkiksi laskimen avulla, alennukset hyödyntäen ja ostaen suuria määriä edullisia aineksia. Vanhempien mukaan he söivät itse vähemmän tai joskus jopa jättivät syömättä kokonaan, jotta lapsille säästyisi enemmän syötävää.

Olin niin onnellinen, kun vaipoista päästiin eroon, säästyi paljon rahaa. Mutta sitten tuli kuukautiset useammalle lapselle samaan aikaan. Menkkaköyhyys on ihan todellista.”

“Lapsilisät menevät aika lailla vaippoihin.”

Myös muissa **perus- ja hyvinvointitarpeissa koettiin useissa perheissä puutteita ja niiden rahoittamisesta kannettiin suurta huolta.** Näihin tarpeisiin kuuluivat muun muassa terveydenhuolto, lääkkeet, hygieniatarvikkeet ja silmälasit sekä polttoaine. Perheissä, joissa nämä tarpeet pystyttiin rahoittamaan, veivät ne kuitenkin selkeästi merkittävän osan perheen budjetista.

Vanhemmat kuvasivat tinkivänsä omista tarpeistaan taloudellisen tilanteen takia voidakseen turvata lastensa tarpeet. Tarpeet liittyivät edellä mainitun ruuan lisäksi myös erilaisiin hyvinvointitarpeisiin. Myös omat harrastukset ja niihin liittyvät tarvikkeet katsottiin toissijaiseksi lasten tarpeiden ja harrastamisen rinnalla.

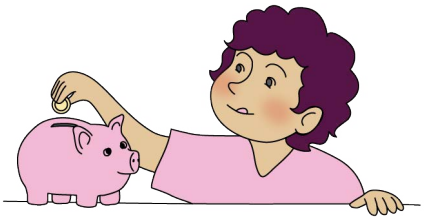
”Olen joutunut luopumaan omista harrastuksista (uiminen, kuntosali), jotta pystyttiin muuttamaan isompaan asuntoon. Juoksukengät on rikki, mutta ne yritän saada, että pääsen juoksemaan.”

Vanhemmat kuvasivat perheen rahankäytön vaativan jatkuvaa ennakointia, budjetointia ja suunnittelua. Jokapäiväisten tarpeiden ja menojen rahoittamiseen ja niistä selviytymiseen tarvittiin tarkkaa suunnittelua. Erityisesti isommat hankinnat tai erityistilaisuudet, kuten juhlat, matkat tai elämykset vaativat erityisen tarkkaa varautumista ja ennakoimista. Esimerkiksi joululahjoja hankitaan edullisesti pitkin vuotta, tai odotettua matkaa tai juhlapyhän viettoa varten säästetään pitkään.

Mulla on käytössä sukanvarsisäästöt ja esim. viime kesän luovutin maitoa, niin sain sillä tienattua joululahjarahat. Black Fridaystä ostettuna saa halvalla.“

“Meilläkin on jo joululahjoja kaapissa.”

Osa vanhemmista kertoi, että materiaalin sijaan perheissä arvostetaan elämyksiä ja yhdessä luotuja muistoja, kuten matkoja tai kulttuurielämyksiä. Tällöin rahaa säästettiin ennemmin esimerkiksi matkaan. Eräs vanhempi kuvasi, miten tällaisiin “ei pakollisiin” menoihin harvakseltaankin käytetty raha toi toisaalta mukanaan syyllisyyttä: *“olisiko tämä raha pitänyt kuitenkin säästää vaikka ruokaan, mitä muut ajattelevat”.*

Vanhemmat kuvasivat tinkivänsä omista tarpeistaan taloudellisen tilanteen takia voidakseen turvata lastensa tarpeet.

Vanhemmat kertoivat kokevansa, etteivät ihmiset ymmärrä tai tavoita sitä, millaista on elää taloudellisesti haastavassa tilanteessa. Vanhempien mukaan köyhyydestä puhutaan julkisessa keskustelussa ja esimerkiksi sosiaalisessa mediassa hyvin tuomitsevasti ja syyllistäen köyhyydessä eläviä ihmisiä. Arvostelua tai negatiivisia kommentteja taloudelliseen tilanteeseen liittyen oli kohdattu myös lähipiirissä sukulaisten, työtovereiden tai ammattilaisten taholta. Köyhyyden koettiin olevan tabu. Lisäksi vanhemmat kokivat Suomessa olevan vallalla vahva yksin pärjäämisen asenne, minkä takia avun pyytäminen on vaikeaa. Osa vanhemmista kertoivat pohtivansa paljon sitä, mitä muut ajattelevat, jos “köyhänä” tekee tai hankkii jotain.

Perheiden taloudellisen niukkuuden tai köyhyyden taustalla oli heidän kertomansa mukaan hyvin moninaisia syitä. Ero, työttömyys tai vanhempainvapaa vaikuttivat perheiden talouteen. Lisäksi osalla perheistä oli velkataakkaa haastamassa taloudellista tilannetta. Vanhempien kuvauksissa nousivat esiin myös erilaiset hoivavelvoitteet tai kriisitilanteet, kuten omaishoitajuus, korona ja asumisen haasteet. **Tärkeää onkin huomioida, että taloudellista niukkuutta tai köyhyyttä voivat kokea hyvin erilaiset perheet moninaisista syistä.**

Vanhempien köyhyyskokemukset lapsiperheessä:

- Vanhemmille köyhyyden kokemus on kokonaisvaltainen - se vaikuttaa kaikkeen, jokaisella elämän osa-alueella
- Henkinen kuormitus ja huoli vaikuttavat merkittävästi vanhempien hyvinvointiin
- Vanhemmat tinkivät perus- ja hyvinvointitarpeistaan lasten hyväksi
- Vanhemmat seuraavat rahankäyttöään tarkkaan, sekä ennakoivat hankintoja ja kuluja, mikä aiheuttaa jatkuvaa kuormitusta arjessa
- Vanhemmilla on kokemus siitä, että muut ihmiset eivät ymmärrä taloudellista ahdinkoa ja köyhyyteen suhtaudutaan tuomitsevasti ja syyllistävästi

Kuvituskuva: Anna Autio / Pelastakaa Lapset

Perheiden selviytymiskeinot köyhyydessä

Lasten selviytymiskeinot

Lapset kuvasivat erilaisia selviytymiskeinoja tilanteisiin, joissa he eivät voi toimia toiveidensa mukaan ja joihin liittyy pettymyksen tunteita.

Lapset suuntautuivat ja ohjasivat ajatuksiaan muuhun tekemiseen, jos heillä ei ollut mahdollisuutta tehdä toivomaansa asiaa, esimerkiksi mennä huvipuistoon, rahatilanteen vuoksi. Lapset keksivät monenlaisia ilmaisia tai edullisia ajanvietteitä, joita he pystyivät toteuttamaan.

> *Voisi kysyä kotiin voisi tulla leffailta. Huvipuisto voisi tulla sisälle (porkkanoista, heinästä, korsista voisi tehdä linnan, salaatti voisi olla pehmusteena).”*
>
> *“Mennään metsään.”*
>
> *“Pelata lautapelejä.”*
>
> *“Voisi mennä ystävien kanssa leikkimään lempparileikkiä. Sehän on kun huvipuistolaite.”*
>
> *“Kertoa äidille voisiko mennä leikkipuistoon. Leikkiä siskon kaa.”*

Myös perheen ja ystävien pariin kääntyminen näyttäytyivät lasten vastauksissa selviytymiskeinona. Mahdollisuus keskustella ja jakaa tunteitaan toisen kanssa olivat lapsille tärkeitä selviytymiskeinoja.

Puhuu jonkun aikuisen kanssa, että mulla ei riittänyt rahat jonnekin."

"Sisaruksina puhutaan, jos rahat ei riitä."

"Voisi kertoa äidille sen tunteista. Tulee parempi mieli ja äiti voi selvitellä asiaa."

Vanhempien selviytymiskeinot taloudellisessa ahdingossa

Vaikka taloudellisen tilanteen tarkka seuraaminen nousi vanhempien kuvauksissa arkisena köyhyyskokemuksena, se näyttäytyi myös selviytymiskeinona ja välttämättömänä toimena. **Selviytyäkseen päivittäisistä ja säännöllisistä lapsiperheiden kuluista vanhemmat kuvasivat tekevänsä päiväbudjetointia, ennakointia ja jatkuvaa arviointia rahojen riittävyydestä suhteessa kulutukseen.** Taloudellinen selviytyminen vaatii vanhempien mukaan paljon yritteliäisyyttä ja kekseliäisyyttä sekä voimavaroja.

Järjestelmällisyys ja suunnitelmallisuus on ainoa, miten pysyy hengissä ja selviää. Tulee käyttää aikaa ja voimia siihen, että pistää jemmaan rahaa, jotta voi sitten ostaa esim. tarjouksesta ison satsin ruokatarvikkeita pakastimeen/ ostaa joululahjat alemyynnistä."

"Ennakointi on ainoa ratkaisu selvitä taloudellisesti."

Vanhemmat olivat keksineet erilaisia tapoja ansaita lisätuloja tiukoissa taloudellisissa tilanteissa, kuten poimimalla ja myymällä marjoja, myymällä omia tavaroitaan sekä tekemällä lisätöitä. Nämä keinot vaativat kuitenkin lapsiperhearjen keskellä vanhemmilta aikaa, voimavaroja ja jaksamista.

Vanhemmat puhuivat myös velkaantumisesta ja sen riskeistä. Jotkut olivat onnistuneet välttämään velkaantumisen ja pyrkineet välttämään luottokorttien käyttöä mahdollisimman pitkään. Joissakin perheissä oli vaikea velkatilanne, mikä hankaloitti jo ennestään tiukkaa talou-

Osa-aikaiset projektityöt pelastaa taloutta, mutta vie oman ajan ja aikaa nukkumiselta (=vaikea yhtälö)."

"Jos ei olisi voimavaroja ei voisi tehdä osa-aikaisia keikkatöitä (eli toisin sanoen omasta selkänahasta, jotta talous turvataan)."

dellista tilannetta. Eräs vanhempi kuvasi, kuinka velan ottaminen oli ollut selviytymiskeino hankalassa tilanteessa yllättävän pakollisen hankinnan edessä, jolloin velkaantuminen ei johtunut harkitsemattomuudesta tai osaamattomuudesta. Odottamattomat menot saattoivat kääntää jo valmiiksi tiukan taloudellisen tilanteen nopeasti erittäin vaikeaksi.

Myös **lähipiiriin tukeutuminen ja avun hakeminen olivat joidenkin vanhempien selviytymiskeinoja.** Joillakin perheillä omat tukiverkot olivat pieniä tai olemattomia tai avun hakeminen tuntui raskaalta voimavaroihin nähden.

Vanhempien kuvatessa selviytymiskeinoja nousi esiin oman perheen merkitys, tiivis yhteishenki ja merkityksellinen yhdessä vietetty aika. Perhe itsessään oli tärkeä voimavara, vaikka taloudellinen tilanne oli haastava. Myös tilanteen hyväksyminen ja tulevaisuuden unelmat, erityisesti lapsiin liittyvät, olivat merkittäviä selviytymisen kannalta.

> *Onni on, että tiedän, mistä hakea apua ja tietoa."*

> *"Vaatinut harjoittelua ottaa vastaan apua tukiverkolta ja sukulaisilta – esim. hankintoihin lapselle, kun sukulaiset sitä tarjoavat. Tämä ollut hankalaa, koska on tunne, että pitäisi pärjätä mahdollisimman hyvin itse."*

> *Meillä on vahva me-henki."*

> *"Annan anteeksi itselleni, että oon tehnyt huonoja valintoja ja kärsin niistä nyt. Annan anteeksi muillekin."*

> *"Huumori pitää meidän perheen järjissään."*

Lasten ja vanhempien selviytymiskeinot

Köyhyyden kuormittamassa arjessa lasten ja vanhempien selviytymistä tukivat erityisesti toisilta saatu tuki sekä yhdessä vietetty aika perheen kesken. Tilanteissa, joissa lapset kokivat pettymyksiä taloudellisen tilanteen suhteen, he ohjasivat ajatuksiaan ja tekemisiään muihin, maksuttomiin tekemisiin. **Vanhempien selviytymiskeinoissa** taas nousi esille erilaiset konkreettiset keinot selviytyä taloudellisesta niukkuudesta, kuten rahojen käytön tarkka suunnittelu sekä lisätulojen hankkiminen. **Lapset käyttävät** köyhyyskokemuksiin liittyvinä selviytymiskeinoina muihin, ilmaisiin tekemisiin tai ajanvietteisiin suuntautumista, keskustelua sekä perheeseen tukeutumista. Perheen keskinäinen vuorovaikutus ja yhdessä oleminen ovat tärkeämpää kuin esimerkiksi kalliiden aktiviteettien toteuttaminen.

Kuvituskuva: Anna Autio / Pelastakaa Lapset

Perheiden tuen tarpeet ja ratkaisuehdotukset

Lasten tuen tarpeet ja ratkaisuehdotukset

Lasten tuen tarpeissa korostuivat lohdutus, ymmärrys ja mahdollisuus käsitellä köyhyyteen liittyviä kokemuksia. Lapset kaipasivat myös mahdollisuutta keskustella taloudellisista huolista sekä pohtia aikuisen kanssa erilaisia ratkaisuja hankaliin tilanteisiin. Lapset toivoivat, että heidän huolensa ja tilanteensa otettaisiin tosissaan.

> *Puput menevät äidin syliin ”Äiti-pupu sanoo: noniin, pikkuinen”.*
>
> *”Opettajan kanssa, harrastuksen ohjaajille voi jutella. Vanhemmille myös. Koulusta saa tietoa hyvinvoinnista.”*
>
> *”Aikuinen ottaa asian tosissaan.”*

Lapset nimesivät ja pohtivat hyvin konkreettisia ratkaisuja tilanteisiin, joissa ei ole riittävästi rahaa ja se harmittaa. Lapset ehdottivat ratkaisuiksi säästämistä, rahan hankkimista työn avulla sekä rahojen hankkimista muilla keinoilla.

> *On mahdollista elää ilman rahaa, voi mennä varastaa kaupasta, ei oo paras vaihtoehto”*
>
> *“Yrittää kerätä rahaa ensi kerraksi”*
> *“Rahaa voi säästää, kun myy pieneksi jääneitä vaatteita”*
>
> *“Saamalla töitä. Kysymällä, myymällä itelle turhaa, mutta voisiko niitä tarvita kuitenkin, ei halua kuitenkaan luopua”*

Lasten tuen tarpeet ja ratkaisuehdotukset:

- Lohdutus
- Ymmärrys
- Lapsen kokemuksen huomiointi ja validointi
- Mahdollisuus puhua avoimesti köyhyydestä
- Mahdollisuus pohtia ratkaisuja hankaliin tilanteisiin yhdessä aikuisen kanssa

Vanhempien toiveet lasten köyhyystietoiseen kohtaamiseen

Vanhemmat toivoivat ammattilaisten ja muiden aikuisten kohtaavavan ja huomioivan lapsia köyhyystietoisesti, kannustavasti ja toivoa antaen. Lisäksi vanhemmat toivoivat, että aikuiset suojelisivat lasta tilanteissa, joissa lapsi voi joutua kiusatuksi vähävaraisuuden, kuten vaatteiden ja lainavarusteiden vuoksi.

> *Rohkaisua, kannustamista ja toivon antamista lapsille.”*
>
> *“Ei sääliä. Empatiaa ja ymmärrystä. Konkreettista apua. Anna lapselle lupa unelmoida. <3”*

Vanhempien tuen tarpeet ja ratkaisuehdotukset

Vanhemmat kertoivat köyhyyteen liittyvistä tuen tarpeistaan sekä siitä, millaista tukea he toivovat ammattilaisilta ja palveluilta. He kuvasivat myös ratkaisuja, joiden uskoivat helpottavan omaa tilannettaan.

Vanhempien kanssa käytiin kokemusperhetoiminnassa keskustelua siitä, miten ja millä termeillä he toivovat puhuttavan taloudellisista haasteista. Vanhemmat toivoivat, että asioista, kuten köyhyydestä, lapsiperheköyhyydestä ja vähävaraisuudesta puhutaan suoraan. Se, mitä termiä vanhemmat toivoivat käytettävän, vaihteli. Vanhempien tärkein viesti oli, että asiasta pitää pystyä puhumaan niin yhteiskunnallisella tasolla kuin ammattilaisten taholta.

Vanhemmat toivoivat ammattilaisilta köyhyystietoisuutta sekä erilaisten taloudellisten tilanteiden tiedostamista ja huomioimista. Vanhemmat kertoivat kohdanneensa palveluissa tilanteita, joissa perheen taloudelliseen tilanteeseen oli suhtauduttu vähättelevästi, sivuuttaen tai jopa syyllistäen ja tuomitsevasti.

> *Jos ammattilaiselle kertoo, että mulla on 3 € tilillä, niin ei auta kauheasti, jos työntekijä sanoo: 'luulisi tuohon ikään mennessä jo oppineen rahankäyttöä."*
>
> *"Jos ihminen menee sen syvimmän häpeän kanssa ammattilaisen luo, niin ei kaipaa syyllistämistä vaan toivoa."*

Ikävien ja syyllistäväksi koettujen kommenttien vuoksi osa vanhemmista koki, etteivät he halua aina kertoa avoimesti ammattilaisille asioistaan.

> *Puhuminen ammattilaiselle saattaa joskus jopa pahentaa oloa."*
>
> *"Jos ammattilainen sanoo 'kyllä se siitä' niin ei paljoa auta."*
>
> *"Syyllistävä, saarnaava, aikuiselle puhutaan kuin lapselle. Unohdetaan, että henkilö elää tilannetta todeksi joka päivä. Se, että unohtuu tilanteet, taustat ja ongelmat on moninaisia."*

"Ammattilaisille toive: Toivoa eikä turpaan. Syyllistäminen ei auta siinä kohtaa. Jokaisella perheellä on omat hyvät syynsä laittaa esimerkiksi vuokranmaksu jonkun laskun edelle. Jotenkin se valinta on tehtävä."

Vanhemmat kaipasivat ammattilaisilta kokonaisvaltaista tukea ja kykyä tarkastella perheen tilannetta eri näkökulmat huomioiden. Perheet kokivat, että heidän tukenaan pitäisi olla tarvittaessa ammattilaisia, jotka huomioivat perheen yksilölliset tarpeet ja auttavat heitä konkreettisesti. Erityisesti tämä korostui kriisitilanteissa ja uupumuksen keskellä. Perheet toivat esille tilanteita, joissa avun muoto tai tuki ei ollut perheen näkökulmasta järkevästi kohdennettua tai heidän tarpeisiinsa sopivaa. Perheet toivoivat, että oikeanlainen tuki ja palvelut kohdentuisivat oikeille ihmisille oikeaan aikaan.

> *Oma työntekijä, joka neuvoo ja joka tietää palveluista." (tarve)*
>
> *"Pitäisi tehdä perheelle kokonaisvaltainen kartoitus, mikä on oikeasti ongelma."*
>
> *"Palveluissa pitäisi oma työntekijä, joka voisi auttaa esim. kuntoutushakemusten yms. Kelan koukeroiden kanssa - voisi sanoa laita tää, laita tuo, ettei tule tehtyä vääriä."*
>
> *"Hakemukset on tosi kuormittavia, en jaksanut hakea esim. lomakotia enkä sporttikummia, työntekijän piti täyttää hakemus minun puolesta."*
>
> *"Väliinputoajat - liian "vaikea" perhe pelkkään vertaistukeen/vapaaehtoiselle, mutta liian pärjäävä lastensuojelulle."*

Perheet toivoivat, että heidän tilanteensa tarkasteltaisiin kokonaisvaltaisesti ja että ammattilaiset ohjaisivat heitä tarvittaessa muiden palveluiden, kuten velkaneuvonnan tai terveydenhuollon, piiriin tunnistettujen tuen tarpeiden perusteella. Myös tieto, neuvonta ja vinkit erilaisista avun muodoista koettiin tärkeänä. Ammattilaisten ei siis esimerkiksi terveyspalveluissa odotettukaan ratkaisevan perheen taloushaasteita, vaan huomioivan asian ja tarvittaessa neuvovan perheen toisenlaisen avun piiriin. Eräs vanhempi kuvasi sitä, kuinka hän oli päässyt velka-asioissa neuvonnan ja järjestelyjen piiriin, koska toisessa palvelussa ammattilainen oli varannut yhdessä äidin kanssa ajan velkaneuvonnan palveluihin. Vanhempi koki tärkeänä, että ammattilainen otti asian puheeksi ja tuki perheen asioiden edistämistä konkreettisilla tavoilla.

> *Miten saan asiaani eteenpäin?"*
>
> *"Oma pelastus oli kotipalvelun työntekijä, joka osasi ohjata tänne teille Pelastakaa Lapsille ja Hopeen. Olin niin poikki, niin pitäisi olla työntekijä, joka auttaa. Sellainen moniammatillinen ihminen."*
>
> *"Tosi tärkeää, että olisi sellainen lista, mistä näkisi mitä apua voi saada. Esim. olen menossa isomman lapsen leikkaukseen seuraavalla viikolla ja mietin, että mihin ihmeeseen voin laittaa vauvan siksi aikaa, kun olen isomman lapsen kanssa heräämössä. Ammattilainen osasi neuvoa, että Helsinki Missiolla on sairaalassa vapaaehtoisia, jotka ovat juuri tätä varten. Näin sain ison ongelman ratkaistua."*

Vanhemmat kokivat vertaistuen ja yhteenkuuluvuuden tunteen lisäävän hyvinvointia ja jaksamista. Koska vanhemmat kokivat, että köyhyydestä puhuttiin ympärillä ja yhteiskunnassa muuten syyllistävään ja negatiiviseen sävyyn, yhteys samankaltaisessa tilanteessa elävien vanhempien kanssa koettiin hyvin tärkeäksi vastapainoksi. Vanhemmat kuvasivat myös auttaneensa vastavuoroisesti muita samassa tilanteessa olevia perheitä.

Vertaistuki on paras tuki!"

"Samankaltaisuuden kaipuu, haluaa olla samankaltaisten seurassa, joissa on ymmärrystä ja tukea."

"Avun antaminen helppoa vertaisten joukossa."

Talousneuvonta ja taloustaitojen harjoittelu esitettiin myös yhtenä ratkaisuehdotuksena lapsiperheköyhyyteen liittyen. Eräs vanhempi kertoi havaintonaan tuttavapiiristään toisten pienituloisten perheiden parissa, että vähiä rahoja käytetään joskus "huolimattomasti". Vanhempi pohtikin, että moni pienituloinen perhe voisi hyötyä budjetointitaitojen harjoittelusta, sekä esimerkiksi hintavertailun tekemisestä ruokaostoksilla.

Ratkaisuna köyhyyteen nostettiin esille myös tasa-arvon ja talouden näkökulma. Eräs vanhempi pohti sitä, että naisena on tärkeää pitää huolta kulujen jakamisesta tasa-arvoisesti ja pyrkiä varmistamaan oma taloudellinen vapaus. Taloudellinen suunnitelmallisuus nähtiinkin keinona turvata riippumattomuutta ja vahvistaa sukupuolten välistä yhdenvertaisuutta yhteiskunnassa.

Järjestöjen toiminta ja erilaiset matalan kynnyksen kohtaamispaikat nousivat esille vanhempien tuen tarpeista kysyttäessä. Perheet kuvasivat haasteeksi, että ulkoleikkipaikkoja lukuun ottamatta monet lapsille ja perheille suunnitellut paikat ovat maksullisia tai muuten hankalasti saavutettavia erityisesti pienten lasten kanssa. Vanhempien mukaan heidän hyvinvoinnilleen on ollut ensiarvoisen tärkeää, että heillä on ilmaisia, saavutettavia paikkoja, johon he kokevat olevansa tervetulleita lasten kanssa. Vanhemmat kokivat mahdollisuuden kohdata muita perheitä matalalla kynnyksellä tärkeäksi tuen muodoksi.

Erityisesti pienten lasten vanhemmat toivat esiin, että **vanhempien hyvinvoinnin tukeminen ylipäätänsä on arvokasta ja tärkeää lasten hyvinvoinnin kannalta.** Hyvinvoivat vanhemmat voivat paremmin pitää huolta lapsistaan.

Tarvitaan matalan kynnyksen paikkoja, mihin vanhemmat voivat tulla ilmaiseksi. Nämä ovat vanhemmille ja heidän hyvinvoinnilleen ensiarvoisen tärkeitä."

"Lasten järjestöt - antaa tuen ja toiminnan lisäksi ohjeita ja palveluohjausta, etenkin jos on oma työntekijä, joka pystyy näkemään perheen kokonaistilanteen."

"Yksin vanhempana -yhdistykseltä olen saanut konkreettista tukea."

Perheet esittivät ratkaisuksi ammattilaisten köyhyystietoisen osaamisen vahvistamista sekä ammattilaisten hyvinvoinnin tukemista. Lisäksi perheet kokivat tärkeäksi sen, että köyhyyteen liittyvistä asioista puhutaan suoraan ja niiden oikeilla nimillä. Aihetta ei siis tarvitse välttää tai kierrellä kohtaamisissa. Kun ammattilaisilla on osaamista ja voimavaroja on heillä myös uskallusta kohdata köyhyyttä kokevia perheitä ja tukea heitä paremmin.

Köyhyystietoisuuden lisäksi perheet toivoivat ammattilaisilta ennen kaikkea empatiaa, ymmärrystä, toivoa ja tukea.

> *"Ammattilaisilla on osaamisvajetta - keskittyvät vain omaan erikoisalaansa, jolloin esim. talousvaikeudet sivuutetaan".*

> *"Työntekijöillä pitäisi olla paremmin mahdollisuus pitää huolta itsestään ja hyvinvoinnistaan."*

> *"Ammattilaiselle vinkiksi, että toivon antamista ei voi koskaan väheksyä."*

Tuen tarpeet ja ratkaisut köyhyystietoiseen perheiden kohtaamiseen:

- **Ota perheen taloudellinen tilanne puheeksi,** vaikka et voisi ratkaista sitä - tärkeintä on kohdata ahdinko ja tarjota ymmärrystä
- **Tiedosta, tunnista ja tunnusta taloudellisen ahdingon vaikutukset lasten ja perheiden hyvinvointiin,** sekä mahdollisuuksiin tehdä erilaisia valintoja arjessaan.
- **Huomioi perheiden tilanne kokonaisvaltaisesti,** myös lasten näkökulmasta
- **Tarjoa ymmärrystä, empatiaa ja luo toivoa.** Kuulluksi tuleminen voi jo helpottaa perheiden oloa hetkellisesti. Yhteinen keskustelu voi auttaa löytämään uusia näkökulmia haastavaan tilanteeseen ja lisätä voimavaroja.
- **Tarjoa vanhemmuuden tukea** – koska köyhyyden vaikutukset ovat niin kokonaisvaltaisia, pelkkä taloudellisen tuen varmistaminen ei ratkaise. Siksi lapsilähtöinen vanhemmuuden tuki on erittäin tärkeää kaikkien perheitä kohtaavien köyhyystietoisessa työssä.
- **Hyödynnä erilaisia tukimateriaaleja.** Valmis lista erilaisista palveluista ja tuen muodoista perheille annettavaksi helpottaa puheeksiottoa ja palveluohjausta - mistä perheet voivat saada tukea ja apua taloudellisiin haasteisiin (järjestöt, seurakunnat, talous – ja velkaneuvonta, sosiaalityö jne.)

Kuvituskuva: Anna Autio / Pelastakaa Lapset

Vanhempien näkemykset lapsiperhe-köyhyyteen yhteiskunnallisella tasolla

Useat vanhemmat kertoivat osallistuneensa kokemusperhetoimintaan juuri siksi, että halusivat selvityksen ja yhteiskehittämisen kautta kanavan vaikuttaa yhteiskunnallisesti. Heille oli tärkeää päästä kertomaan kokemuksiaan köyhyydestä lapsiperheessä, sekä heidän tuen tarpeistaan ja ratkaisuehdotuksistaan. Osa vanhemmista piti tärkeänä, että myös lapsilla olisi mahdollisuus osallistua vaikuttamiseen ja yhteiskunnalliseen toimintaan.

Toiveikkuus vaikuttamisen mahdollisuuksista.”

”Köyhyyskokemusten jakaminen. Se, että saa vaikuttaa asiaan jakamalla oman kokemuksen.”

“Olis tärkeä poistaa häpeää.”

Vanhemmat kokivat, että yhteiskunnallinen keskustelu köyhyydestä ja köyhyydessä elävistä ihmisistä oli negatiivista ja leimaavaa. Osa kertoi jopa välttävänsä uutisten ja erityisesti sosiaalisen median seuraamisen sen vuoksi, että syyllistäväksi koettu puhe lisäsi omia ikäviä tunteita köyhyyteen liittyen.

Vanhemmat toivoivat, että yhteiskunnassa suhtaudutaan lapsiperheköyhyyteen ymmärtävästi. Osalla vanhemmista oli synkkiä näkemyksiä lapsiperheköyhyydessä elävien perheiden tilanteesta ja tulevaisuuden näkymistä yhteiskunnallisella tasolla / yhteiskunnassamme.

Lisäksi perheet pohtivat **palveluiden saatavuutta tulevaisuudessa,** kun erilaisista toiminnoista ja supistetaan palveluista leikataan jatkuvasti.

Vanhemmat korostivat myös perheiden hyvinvointiin ja osallisuuteen sekä perhemyönteisyyteen liittyviä teemoja, kun yhteiskunnassa puhutaan lapsiperheköyhyydestä. Osa vanhemmista koki, että perhe- ja lapsimyönteisyys on vähentynyt. Erityisesti pienten lasten vanhemmat pohtivat ajoittain, mihin kaikkeen voi osallistua ja missä liikkua lasten kanssa, koska vanhempien kokemus oli, että lasten kanssa ei oltu tervetulleita yleisiin paikkoihin. Nämä kokemukset perhemyönteisyyden heikentymisestä lisäävät ammattilaisten tarjoaman vanhemmuuden tuen tarvetta.

> *Eikö ysärin lamasta opittu mitään, ei oo päätä eikä häntää, naisten ja äitien näkökulmasta erityisen rankkaa. Pysähtykää.”*
>
> *”Köyhyys ei ole oma valinta.”*
>
> *(Toivon päättäjien:) “Ymmärtävän henkisen kuormituksen – se on äärimmäinen stressitila, jota eletään joka päivä, loputon säästäminen ja asiat vaakakupeissa. Elämä on jonkun lapsuus, elämän kivijalka. Sen pitäisi olla vahva. Mihin voimavarat riittää? Mitä voidaan vaatia?”*
>
> *“Toiveikkuutta ja haaveita työstä, omasta kodista – toisaalta paljon epävarmuutta ja huolta.”*

> *Palveluista ja matalan kynnyksen kohtaamispaikoista leikkaaminen ja lakkauttaminen - nämä on tärkeitä perheille. Jos esimerkiksi terveysongelmat ovat köyhyyden taustalla, ei auta se, ettei voi hoitaa terveyttään, kun palveluita supistetaan.”*
>
> *”Perheet tarvitsevat saavutettavia ja toimivia terveyspalveluita.”*
>
> *”Järjestöt pitää pitää hengissä.”*

> *Tukea maailman tärkeimpään työhön.”*
>
> *”Vanhemmuuden tukeminen ja matalan kynnyksen tuki tärkeää - vanhempien sairastuminen ja esimerkiksi sairauslomalle joutuminen yhteiskunnalle vasta kallista onkin. On tärkeää, että voi olla hyvä äiti omalle vauvalle.”*

Vanhemmat kaipasivat yhteiskunnassamme avoimempaa asennetta erilaisia perheitä ja heidän tilanteitaan kohtaan, vanhemmuuden tukemista sen sijaan, että lisätään paineita perheille, sekä aidosti lapsi- ja perheystävällistä ilmapiiriä.

”On tärkeää olla läsnä lapsen elämän alkutaipaleella – toive, että tätä mahdollistettaisiin taloudellisesti ja olisi valinnanvapautta tehdä oman perheen kannalta paras ratkaisu.”

“Lapsiystävällisyyttä yhteiskuntaan!”

”Vanhempien loputon paineistus on loputtava –ura, vanhemmuus, omaishoitajuus, yleiset sosiaaliset paineet --> paluuta perusasioiden äärelle.”

”Maahanmuuttajiin kohdistuva keskustelu todella kovaa ja yleistävää.”

”Enemmän yksilöllistä tukea perheille ja vanhemmille järjestelmässä, ei yleistyksiä.”

Lopuksi

Lapsiperheköyhyyden lisääntyminen on huolestuttavaa ja sillä on moninaisia, vahingollisia vaikutuksia lasten ja vanhempien hyvinvointiin sekä tulevaisuuteen. Lisäksi köyhyyden vaikutuksilla on merkittävät kustannukset yhteiskunnalle. Selvityksen tavoitteena oli tuoda esiin perheiden kokemuksia taloudellisten haasteiden vaikutuksista perheiden elämään sekä näkemyksiä perheiden tuen tarpeista ja ratkaisuehdotuksista lapsiperheköyhyyden näkökulmasta. Selvityksessä näitä tarpeita ja ratkaisuehdotuksia kuvattiin köyhyystietoisuuden lisäksi vanhemmuuden tuen näkökulmasta. Selvityksessä nostettiin esiin erityisesti lapsia koskevat tarpeet, jotka usein jäävät vanhempien kokemusten varjoon ja selvityksestä tehtiin myös lapsiystävällinen tiivistys (liite 2).

”Aikuinen ottaa asian tosissaan.”

Lasten ja vanhempien selvityksessä kuvaamat köyhyyskokemukset osoittavat, kuinka kokonaisvaltaisia vaikutuksia köyhyydellä on lapsiin ja perheiden arkeen. Perheiden kokemukset tuen tarpeista ja ratkaisuehdotuksista **korostavat sitä, kuinka arvokas rooli jokaisella perheitä kohtaavalla ammattilaisella on taloudellisia haasteita kokevien perheiden hyvinvoinnin tukemisessa.** Selvityksessä esitetään perheiden nimeämiä keinoja köyhyyden puheeksi ottamiseen ja perheiden tukemiseen haastavassa elämäntilanteessa. Ammattilaisena ratkaisevinta köyhyystietoisessa ja lapsilähtöisessä työotteessa on rohkeasti ottaa puheeksi perheiden taloudellinen tilanne sekä tarjota vanhemmuuteen tukea perheen tarpeet huomioiden monipuolisesti sekä perhekeskustoiminnan että järjestöjen palveluista. Itse kohtaamisella on valtavan tärkeä merkitys perheille. **Perheet toivovat ennen kaikkea ymmärrystä ja tukea, sekä toivoa ja empatiaa.**

”Rohkaisua, kannustamista ja toivon antamista lapsille.”

Lapsiperheköyhyys estää lasten potentiaalin ja oikeuksien toteutumisen (Itla, 2025). Yhteiskunnan tasolla tulee tunnistaa palvelujen resurssien sekä taloudellista hyvinvointia tukevien rakenteiden merkitys perheiden tukemisessa ja lapsiperheköyhyyden vähentämisessä. Myös lapsi- ja perhemyönteisyyteen sekä köyhyyteen liittyvään häpeään ja vähättelyyn on syytä kiinnittää huomioita julkisessa keskustelussa lapsiperheiden hyvinvoinnin edistämiseksi.

”Olis tärkeä poistaa häpeää”

Liite 1

Kokemusperheiden toimintasuositukset päätöksentekoon

Kokemusperheet kertoivat viestejä päättäjille ja esittivät ratkaisuehdotuksiaan siihen, miten vähentää lapsiperheköyhyyttä ja helpottaa köyhien perheiden ahdinkoa.

Avointa puhetta köyhyydestä!

Yhteiskunnallinen keskustelu köyhyydestä ja siitä kärsivistä ihmisistä on negatiivista ja syyttelevää. Kokemusperheet toivovat, että perheiden köyhyys ja sen vaikutukset nähdään, köyhyydestä puhutaan avoimesti oikeilla sanoilla ja pyritään tukemaan perheitä. Myös lapset toivovat, että heidän huolensa perheen tilanteesta otetaan tosissaan.

Vanhemmat halusivat lasten ymmärtävän, ettei ihmisarvo määräydy perheen taloudellisen tilanteen mukaan, jolloin avoin yhteiskunnallinen keskustelu lisäisi ymmärrystä ja tukea, kun taas negatiivinen suhtautuminen lisää lasten syrjäytymisen riskiä.

“Elämä on jonkun lapsuus, elämän kivijalka. Sen pitäisi olla vahva.”

Mitä päättäjä voi tehdä?

- Pyytää aktiivisesti tietoa eri tietolähteistä ja ottaa päätöksenteossa avoimesti, mutta sensitiivisesti ja perheitä ymmärtäen esille perheiden talousvaikeuksia.
- Ottaa selvää lasten kokemuksista ja viedä lasten kokemuksia ja kehittämisehdotuksia päätöksentekoon.
- Varmistaa, että perhekeskuksista välittyy tietoa lasten ja lapsiperheiden tilanteesta hyvinvointialueen päätöksentekoon.
- Huomioida kaikessa päätöksenteossa päätösten vaikutukset köyhien lapsiperheiden arkeen ja pyrkiä aktiivisesti korjaaviin toimiin.
- Tuoda esiin toiveikkuutta ja pyrkiä lapsen edun mukaisiin ratkaisuihin nyt ja tulevaisuudessa.

pelastakaalapset.fi/vanttu

Pelastakaa Lapset

Euroopan unionin osarahoittama

Pelastakaa Lapset:
Kokemuksia köyhyydestä -selvitys 2026

Saavutettavia ja tarpeenmukaisia palveluja!

Kokemusperheiden vanhemmat kertoivat taloudellisen niukkuuden vaikuttavan arjessa ihan kaikkeen, aiheuttaen jatkuvaa huolta ja stressiä. Avun pyytäminen koetaan vaikeaksi ja tuen saaminen joskus jopa mahdottomaksi.

Kokemusperheet toivoivat palveluihin köyhyystietoisuutta sekä taloudellisten vaikeuksien tiedostamista ja huomioimista. Vanhemmuutta tulisi heidän mielestään tukea monimuotoisemmin ja nimenomaan perheiden yksilöllisiin tarpeisiin ja kokonaistilanteeseen vastaten. Vanhemmat kokivat kuitenkin, että perheiden mahdollisuudet saada tarvittavia palveluja heikentyy koko ajan (esim. perhetyö, toimeentulotuki, järjestöjen varhainen tuki).

”Palveluista ja matalan kynnyksen kohtaamispaikoista leikkaaminen ja lakkauttaminen - nämä on tärkeitä perheille. ”

Mitä päättäjä voi tehdä?

- Varmistaa, että terveys- ja sosiaalipalvelut ovat saavutettavia, riittäviä ja tarkoituksenmukaisia erityisesti köyhien perheiden näkökulmasta.
- Huolehtia, että esimerkiksi neuvolapalveluissa otetaan puheeksi perheen taloudellinen tilanne sekä ohjataan vanhempia saamaan tukea.
- Helpottaa yksinhuoltajien ja muiden tukea tarvitsevien perheiden tilannetta varmistamalla, että kotipalvelut ja perhetyö toimivat ja tukea on saatavilla matalalla kynnyksellä esimerkiksi lastenhoitoavun ja tukiperhetyön muodossa.
- Varata riittävästi resursseja täydentävään ja ehkäisevään toimeentulotukeen sekä pyrkiä vaikuttamaan siihen, että sosiaaliturva on riittävällä tasolla ja tukee perheiden arkea.
- Huolehtia palvelujen yhteensovittamisesta perheen tarpeista lähtien yhteistyössä kuntien, hyvinvointialueen ja kolmannen sektorin kanssa.

Perhemyönteisyyteen panostaminen!

Kokemusperheiden mukaan yhteiskunnassa ei ole perhemyönteisyyttä, ei palveluissa eikä päätöksenteossa. Lasten näkyminen ja osallistuminen yhteiskunnassa on tärkeää yhteisöllisyyden ja tulevaisuuden näkökulmista ja se tukee myös lasten kasvua ja kehitystä. Perheet kertovat, että heidän hyvinvointiaan vahvistaa, kun on ilmaisia, saavutettavia paikkoja, joihin he ovat tervetulleita lastensa kanssa. Vanhemmat toivoivat muiden ympärillä olevien aikuisten kannustavan ja rohkaisevan lapsia.

“Toive: joku ulkopuolinen aikuinen voisi rohkaista, että lapsista voi tulla mitä vaan, vaikka lääkäreitä”.

Mitä päättäjä voi tehdä?

- Tuoda esille perheiden kokemustietoa, sillä jokainen lapsen näkemyksestä ja kokemuksesta kertova puheenvuoro vahvistaa lapsilähtöisyyttä ja perhemyönteisyyttä!
- Huomioida päätösten vaikutukset lapsiin ja perheisiin ja vaatia lapsivaikutusten arviointia kaikessa päätöksenteossa.
- Pyrkiä päätöksiin, joilla aidosti ja pysyvästi tuetaan perheitä paikallisesti, alueellisesti ja valtakunnallisesti. Perheiden huomioiminen vahvistaa perhemyönteisyyttä ja luo tulevaisuuden yhteiskunnalle vahvan perustan.

Liite 2

Selvityksen lapsiystävällinen tiivistys:

Mitä lapset kertoivat?

Yhteensä 13 lasta kertoi kokemuksiaan perheryhmissä keväällä 2026.

Miltä tuntuu, jos ei ole tarpeeksi rahaa mennä huvipuistoon?

Ärsytystä
Surua
Ihmetystä
Hermostusta
Vähän vihaa
Pahaa mieltä

Mietitte tällaista:

“Jos kaveri pyytää jonnekin, ei pääse yhdessä”

“Oikeasti minä en tahdo mennä huvipuistoon, jos se maksaa paljon rahaa.”

“Jos kertoo jollekin, joka ei niin luotettava, voi levitellä asiaa ja voi tulla kiusatuksi”

“Kaikkea ei aina voi saada”

Mitä tehdä, jos ei ole rahaa:

“Pelata lautapelejä”
“Leikkiä kaverin kaa”
“Mennään metsään”
“Elokuvan katsominen”
“Voisi mennä ystävien kanssa leikkimään lempparileikkiä. Sehän on kun huvipuistolaite”

Miten saada lisää rahaa?

“Yrittää kerätä rahaa ensi kerraksi”

“Voi lainata.”

“Rahaa voi säästää, kun myy pieneksi jääneitä vaatteita”

“Saamalla töitä.

Jos harmittaa, niin silloin auttaa:

“Voisi kertoa äidille sen tunteista. Tulee parempi mieli ja äiti voi selvitellä asiaa”

”Puput menevät äidin syliin”

Äiti- pupu sanoo: noniin, pikkuinen”.

“Sisaruksina puhutaan, jos rahat ei riitä”

Myös muut voivat auttaa!

”Opettajan kanssa, harrastuksen ohjaajille voi jutella.

“Puhuu jonkun aikuisen kanssa, että mulla ei riittänyt rahat jonnekin.”

”Aikuinen ottaa asian tosissaan”

Euroopan unionin osarahoittama

Kiitos lapsille, jotka jakoivat tärkeitä ajatuksiaan!

Pelastakaa Lapset

Lähteet

Isola, Am-M., Kallio, J., Malinen, A., & Vainio-Korhonen, K. (toim.). 2026. Ryysyläisyydestä osattomuuteen - Köyhyys lasten ja nuorten kertomana 1800-luvulta nykypäivään. (Gaudeamus).

Itla - Itsenäisyyden juhlavuoden lastensäätiö. 10/2025. Lapsiperheköyhyys datana. Luettu 19.8.2026. Saatavilla: https://itla.fi/lapsiperhekoyhyys-datana/

Pelastakaa Lapset. 2025a. Lapsen ääni- sivusto. Luettu 11.9.2026. Saatavilla: https://www.pelastakaalapset.fi/tyomme/mita-teemme/lapsikoyhyys/lapsen-aani/ ja Lapsen ääni 2025-raportti.

Pelastakaa Lapset. 2025b. Perheiden tarinat palvelujärjestelmän varhaisesta tuesta. Selvitys.

Pelastakaa Lapset. 10.4.2026. Vetoomus: Lapsiin panostaminen on investointi Suomen tulevaisuuteen. Luettu 31.7.2026.
Saatavilla: https://www.pelastakaalapset.fi/ajankohtaista/vetoomus-lapsiin-panostaminen-on-investointi-suomen-tulevaisuuteen/

Sarkia, Aino. 2024. Virallinen ja epävirallinen taloudellinen apu vähävaraisten lapsiperheiden vanhempien ja lasten kokemana: fenomenologis-hermeneuttinen tutkimus.

THL. 5.10.2023. Toimeentulon vaikeudet. Luettu 3.8.2026. Saatavilla: https://www.thl.fi/tervesuomi_verkkoraportit/ilmioraportit_2023/toimeentulon_vaikeudet.html

Pelastakaa Lapset

Pelastakaa Lapset on maailman johtava sitoutumaton lapsijärjestö, joka saa aikaan välittömiä ja pysyviä muutoksia lasten elämässä. Yhdessä turvaamme jokaisen lapsen oikeuden elämään, suojeluun, oppimiseen ja osallisuuteen Suomessa ja maailmalla.

Koska lasten tulevaisuus alkaa nyt.

pelastakaalapset.fi

Euroopan unionin osarahoittama